

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА САМОВРЯДУВАННЯ

У статті висвітлено проблему визначення професійно значущих, соціально значущих і особистісних якостей фахівця муніципальної економіки та самоврядування, що лежать у змістовній основі його конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможний спеціаліст, якості конкурентоспроможного спеціаліста, фахівець муніципальної економіки та самоврядування.

Визначення суті та змісту професійної підготовки конкурентоспроможного спеціаліста, фахівця муніципальної економіки та самоврядування зокрема вимагає з'ясування суті та змісту поняття “конкурентоспроможність фахівця муніципальної економіки та самоврядування”. Визначившись у попередніх публікаціях із тим, що його варто розуміти як інтегральну характеристику особистості фахівця муніципальної економіки та самоврядування, що уявляє собою єдність професійно значущих, соціально значущих, особистісних якостей, включає до свого складу його компетентність, професіоналізм, майстерність, мобільність, спрямованість, готовність тощо, що забезпечує його високий професійний статус, високу рейтингову позицію на галузевому ринку праці, вигідно виокремлює його від інших учасників конкуренції в умовах вимог і запитів працедавців, забезпечує успішність його професійної діяльності, що в цілому сприяє високому попиту на його професійні послуги, тобто сприяє затребуваності на ринку праці, вважаємо за необхідне визначити ті професійно, соціально значущі та особистісні якості, що лежать в основі конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки та самоврядування.

Метою статті є визначення професійно значущих, соціально значущих та особистісних якостей фахівця муніципальної економіки та самоврядування, що лежать в основі його конкурентоспроможності.

З цією метою звернемося, передусім, до педагогічного досвіду сучасних учених. Так, В. Андреевим [1] серед багатьох якостей, що визначають конкурентоспроможність особистості в широкому аспекті, виокремлено десять стрижневих і пріоритетних: чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працелюбність, творче ставлення до справи, здібність до ризику, незалежність, здатність бути лідером, прагнення до неперервного саморозвитку, стресостійкість, прагнення до неперервного професійного росту, до високої якості кінцевого продукту своєї праці.

В. Віненко, К. Савельєв [2] зазначають, що конкурентоспроможний спеціаліст повинен мати сформовану систему цінностей та ідеалів, володі-

ти розвинутим почуттям рефлексії та адекватною самооцінкою, володіти навичками самоменеджменту.

Н. Журанова [3] виокремлює такі загальні якості конкурентоспроможних робітників, як-от: готовність і підготовленість до постійної інноваційної діяльності; підготовленість до обробки й оцінювання інформації як постійної складової трудової діяльності; уміння діяти в екстремальних ситуаціях, приймати нестандартні рішення, аналізувати проблеми, що виникають, готовність і підготовленість до поєднання особистих і групових інтересів, встановлення контактів усередині своєї групи та з іншими колективами; ініціативність, винахідливість; включеність до системи неперервної освіти і підвищення кваліфікації; поєднання технічної та гуманітарної культури; професійна, кваліфікаційна, територіальна мобільність. На підставі аналізу вимог до особистості сучасного менеджера дослідницею визначено також такі якості: здатність до співчуття, вміння поставити себе на місце підлеглого; вибіркове стимулювання персоналу й постійна вимогливість до підлеглих, уміння віднайти у співробітниках здібності, знайти те, що кожен може робити краще за інших; сміливість; терплячість; добра заздрість; здатність до сумніву; обережність; скромність; щирість; співчуття; сумлінність тощо. Н. Журановою визначено такі професійно значущі якості менеджерів: акуратність; активність; ввічливість; уважність; висока працездатність; доброзичливість; ініціативність; критичність мислення; спостережливість; наполегливість; обов'язковість; організаторське відчуття; організованість; відповідальність; персональна відповідальність; практичність; глибина, ясність розуму (інтелект); проникливість думки; самоконтроль; самостійність; толерантність; вимогливість; впевненість у собі; вміння ризикувати; відчуття нового.

Н. Корнейченко [4], узагальнюючи досвід попередників, зазначає, що характеризуючи конкурентоспроможного випускника технічного коледжу, виокремлюють такі якості: компетентність, професійна мобільність, володіння навичками самоосвіти та підвищення кваліфікації, ініціативність, самодисципліна, винахідливість, діловитість, здатність до самоаналізу та прийняття відповідальних рішень, гідність і власна відповідальність, здатність до захисту своїх прав і свобод. В основі конкурентоспроможності спеціаліста готельного сервісу дослідниця визначає такі соціально-психологічні якості особистості, що супроводжують конкурентоспроможність студента та сприяють у ринкових умовах успішному здійсненню планів, досягненню поставлених цілей, і розподілені за чотирма групами: 1) ділові якості (професійна сфера): дисциплінованість, працелюбність, прагматичність, винахідливість; 2) якості, що характеризують ставлення до інших людей (сфера взаємодії між людьми, сфера спілкування): доброзичливість; 3) якості, що характеризують ставлення до життя (емоційна сфера): життєрадісність, різнобічність, оптимізм, захопленість, активність; 4) індивідуальні якості, що підвищують самооцінку (сфера власного "я"): акуратність, самостійність, принциповість, оригінальність, організованість, ризи-

кованість. Окрім того, дослідниця вважає, що для конкурентоспроможності значущими є: спрямованість на самостійність та особиста активність, різнобічність, комунікабельність, соціально-особистісна компетенція, уміння доводити розпочату справу до кінця, вміння визначати, а також швидко й ефективно використовувати в конкурентній боротьбі свої переваги, професійна мобільність, професійна компетентність.

Схожим є підхід до визначення якостей конкурентоспроможного спеціаліста, наданий О. Романовською [7], яка, виділяючи у структурі конкурентоздатності майбутніх інженерів-педагогів особистісно-діяльнісний компонент, до його складу відносить такі якості, що розподіляє за групами: а) ділові якості (професійна сфера): мобільність, дисциплінованість, активність, працьовитість, прагматичність, заповзятливість; б) якості, що характеризують ставлення до інших людей (сфера взаємодії між людьми, сфера спілкування): доброзичливість, товариськість, відвертість, колективізм; в) якості, що характеризують ставлення до життя (емоційна сфера): життєрадісність, всебічна розвиненість, оптимізм, захопленість; г) індивідуальні якості, що підвищують самооцінку (сфера власного "я"): самостійність, принциповість, оригінальність, організованість, ризикованість. При цьому дослідниця наголошує, що ці якості можна розглядати як супутні конкурентоспроможності, тому що за сприятливих ринкових умов вони допомагають успішному здійсненню планів, досягненню поставлених цілей, а в стресових ситуаціях – виживанню молодих людей.

В. Мезінов [5], досліджуючи проблему формування конкурентоспроможності майбутніх учителів, виокремлює такі якості, як соціальна відповідальність, адекватне сприйняття й мобільне реагування на нові чинники, мобільність, адаптивність, пристосованість, самостійність і оперативність у прийнятті рішень, готовність до демократичного спілкування, соціально активних дій, уключаючи захист своїх прав, соціальна мобільність, здатність швидко адаптуватись до нових умов, комунікативність, цілеспрямованість, ціннісні орієнтації та настанови, соціальна пам'ять, критичне мислення, здатність до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти, рефлексивність, креативність, проєктивність, прогнозування, цілепокладання, гнучкість, пластичність. На підставі аналізу педагогічного досвіду інших учених, автор зазначає, що до якостей, що визначають конкурентоспроможність, відносяться: швидкість і професійна мобільність, уміння "презентувати себе", володіння методами вирішення професійних задач, здатність вирішувати різні професійні проблеми, впевненість у собі, відповідальність, орієнтація на успіх, готовність постійно збагачувати свій досвід.

На особливу увагу заслуговує педагогічний досвід О. Потапової [6], яка, досліджуючи проблему розвитку професійної конкурентоспроможності студентів-майбутніх менеджерів туризму в процесі навчально-виробничої практики, говорить про такі їх професійно значущі якості, що забезпечують їм конкурентоспроможність на ринку праці, як-от: цінність цілей і ціннісних орієнтацій, працелюбність, творче ставлення до справи, здат-

ність до виправданого ризику, самостійність, незалежність і оперативність у прийнятті рішень, готовність і вміння прийняти нестандартне рішення, здібність до саморозвитку, прагнення до професійного росту, стресостійкість, а також про такі критерії поняття “конкурентоспроможність”, як-от: знання новітніх технологій обслуговування клієнтів, досвід професійної діяльності, прагнення і готовність до праці, здатність бути лідером, прагнення досягати високої якості кінцевого продукту, відповідальність за кінцевий результат, уміння спілкуватися з людьми та вирішувати конфліктні ситуації тощо, що дає змогу менеджеру туризму оперативно й успішно вирішувати виробничі завдання, визначає його компетентність у професійній діяльності відповідно до вимог міжнародного туристичного ринку в існуючих і прогнозованих соціально-економічних умовах.

О. Потаповою, Ж. Шуткіною [6; 9] визначено показники якісної підготовки конкурентоспроможного спеціаліста: 1) кількість часу, що необхідно для випускника вищого навчального закладу для адаптації на робочому місці відповідно до своєї спеціальності; 2) кількість суміжних спеціальностей, за якими випускник може працювати без суттєвих витрат часу й сил на їх засвоєння. О. Потапова також звертає увагу, що якість підготовки конкурентоспроможного фахівця оцінюється за чотирма критеріями: 1) професійні знання (знання предметної сфери та психолого-педагогічні знання); 2) рівень комунікативної культури; 3) прагнення професійного росту; 4) здатність до рефлексії. Щодо критеріїв оцінювання конкурентоспроможності менеджера туризму, що набувають особливого інтересу для нашого дослідження, то авторка до них відносить його компетентність у різних професійних сферах діяльності. Компетентність виявляється у здатності правильно оцінювати ситуацію, що склалася, приймати потрібне рішення, що дає змогу досягти значущого результату, передбачає наявність у спеціаліста вміння актуалізувати знання й уміння, використовувати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій. При цьому вчена виокремлює: професійну компетентність; стратегічну компетентність; управлінську компетентність; функціональну компетентність; соціальну компетентність. Окрім того, дослідниця визначає такі складові психолого-педагогічної культури особистості конкурентоспроможного спеціаліста: психолого-педагогічна грамотність; психолого-педагогічна компетентність; ціннісно-орієнтаційний компонент.

М. Шилова та В. Бєлих [8] на основі аналізу педагогічного досвіду виокремлюють такі якості, що характеризують конкурентоспроможність спеціаліста: гнучкість і професійна мобільність, уміння презентувати себе, володіння методами розв’язання багатьох професійних завдань, здатність впоратися з різними професійними проблемами, впевненість у собі, відповідальність, орієнтація на успіх, готовність постійно збагачувати свій досвід. Вченими визначено комплекс соціально важливих і професійно значущих якостей. Так, до першої групи відносяться громадянська зрілість, законслухняність, соціальна активність, соціальний оптимізм, високий рі-

вень ціннісних орієнтацій, розвиток розумових і практичних здібностей, почуття гідності, орієнтація на досягнення успіху, соціальна мобільність, здатність до конструктивного вирішення конфліктів, здатність до адаптації, співробітництва, здібність брати на себе відповідальність. До складу другої групи входять: володіння професійними вміннями й навичками (компетентність, професіоналізм); здатність самостійно планувати, виконувати й контролювати роботу; володіння певною класифікацією; професійна мобільність; винахідливість; володіння новими технологіями, розуміння сфери їх застосування, їх сили та слабкості; готовність до неперервного саморозвитку, підвищення кваліфікації; комунікативні вміння й навички, вміння вести переговори. Вчені зазначають, що в системі соціально значущих і професійно важливих якостей до особливої групи можна віднести комплекс інтелектуально-евристичних умінь: уміння аналізувати, узагальнювати, абстрагувати, моделювати, прогнозувати, генерувати ідеї, уяву, бачення суперечностей, проблем, здатність відмовлятися від помилкових ідей, критично мислити, незалежність суджень. М. Шилова та В. Белих [8] зазначають, що до професійно ціннісних орієнтацій відносяться: престиж професії, імідж місця роботи, умови праці, заробітна платня, творчий характер діяльності; масштаби власних функцій і рішень, що приймаються, можливості для культурно-дозвільної діяльності та наявність вільного часу; рівень самостійності та незалежності; сила, авторитет професійної корпорації; можливість професійного росту, розвитку кар'єри. Вчені звертають увагу, що на характер професійної діяльності спеціаліста мають вплив його психічні властивості: воля, почуття, сприйняття, пам'ять, мислення, а також біопсихічні властивості: темперамент, статеві й вікові особливості, стан здоров'я. Дослідниці доходять висновку, що в узагальненому вигляді властивості та якості конкурентоспроможного спеціаліста можна визначити за допомогою інтегрального поняття – трудовий потенціал, до складу якого як підсистемні входять такі елементи: психофізіологічний потенціал: здібності й схильності, працездатність, здоров'я, витримка; кваліфікаційний потенціал: обсяг загальних і спеціальних знань, умінь, навичок, що зумовлюють здібності до праці певної якості; особистісний потенціал: рівень громадської свідомості й соціальної зрілості, ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, запити у сфері праці, уявлення щодо кар'єри.

Відповідно до аналізу педагогічного досвіду В. Андрєєва, А. Кирсанова, Л. Мітіної, М. Чошанова та інших, Ж. Шуткіна [9] виокремлює такі якості, що є значущими для конкурентоспроможності спеціаліста: професійна мобільність, володіння навичками самоосвіти й підвищення кваліфікації, ініціативність і самодисципліна, винахідливість і діловитість, здатність до самоаналізу й прийняття відповідальних рішень, гідність та особиста відповідальність, здатність до захисту своїх прав і свобод, готовність працювати в інноваційному режимі, вміння вести здоровий спосіб життя.

Особливий інтерес до досвіду зарубіжних авторів щодо визначення якостей конкурентоспроможного спеціаліста. Так, проаналізувавши науко-

ву літературу з проблеми [10; 11], свідчимо, що в американській соціальній науці при вивченні конкурентоспроможності акцентовано на такі індивідуально-психологічні якості, як: самостійність, дисциплінованість, комунікативність, потреба в саморозвитку. Найважливіший компонент кваліфікації робітника при цьому – здатність швидко й безконфліктно пристосовуватись до конкретних умов праці. Окрім того, аналіз досвіду зарубіжних учених [10; 11] дав змогу стверджувати, що західні дослідники включають у модель конкурентоспроможності такі якості, як уміння самостійно знаходити шляхи вирішення комплексних завдань, самостійно засвоювати нові знання, навички, об'єктивно оцінювати себе та здійснювану роботу, здатність гармонійно спілкуватися, уміння поводитися в колективі. Конкурентоспроможну особистість відрізняє знання “основ наук” і вміння, що з ними пов'язані, навички виконання психомоторних функцій, професійних ролей, когнітивної та афективної видів діяльності, міжособистісного спілкування. Особливу увагу потребує розвиток здібностей, знань, умінь, мотивів, відносин, переконань, цінностей, необхідних для компетентного виконання соціальних ролей і взаємодії з навколишнім світом. Можна дійти висновку, що зарубіжні вчені, скоріше, відносять конкурентоспроможність до загальної, індивідуальної характеристики, не пов'язуючи її з розрізненими й варіативними вміннями; стара “модель” людина-виконавець – все більш поступається в суспільному житті новій: робітник, хто бере на себе відповідальність, ініціативний, приймає участь у прийнятті рішень, соціально активний.

Декілька американських дослідників [10; 11], передбачаючи потребу американського виробництва в таких робітниках, провідною задачею освіти майбутнього вбачають у тому, щоб сформувати у студентів риси конкурентоспроможності: ініціативність, розсудливість, співчуття, здатність аргументувати свою думку, навички саморегуляції, самоконтролю, самоврядування, тобто уміння й морально-психологічні якості, що “виявляться основними для досягнення успіху в майбутньому”, допоможуть кожному стати “самостійним в демократичному суспільстві”.

Щодо педагогічного досвіду східних учених, як засвідчує аналіз наукової літератури з проблеми, у вимогах до конкурентоспроможності робітника у представників східних країн переважають риси особистості, яка виконує свої персональні обов'язки вміло, до автоматизму. Особистісні якості відходять на другий план.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи вищезазначені підходи вітчизняних і зарубіжних учених до визначення якостей, що характеризують конкурентоспроможність спеціалістів у різних галузях, нами виокремлено такі групи якостей, що визначають конкурентоспроможність фахівця муніципальної економіки та самоврядування:

I. Професійно значущі якості:

1. Поліпрофесійні якості: професійні уміння й навички; професійні здібності; професійна компетентність; професійна спрямованість; акмеоло-

гічна спрямованість; висока професійна майстерність і якість праці; професійна мобільність і гнучкість.

2. Ділові якості (професійна сфера): дисциплінованість; організованість; працелюбність; працьовитість; практичність; наполегливість; обов'язковість; прагматичність; розсудливість; критичне мислення, цілісність мислення; глибина, ясність розуму; проникливість думки; розвиток сприйняття, розвиненість інтуїції; аналітичність, швидкість реакції; винахідливість; ініціативність; адаптованість до швидко змінюваних умов професійної діяльності; пристосованість, уміння оперативно переносити знання, уміння, навички в нові умови; здатність сприймати інновації, бути учасником нововведень, готовність до інноваційної діяльності, готовність працювати в інноваційному режимі, почуття нового; розвинений творчий потенціал, творче ставлення до справи, креативність; спостережливість; уважність; акуратність; здатність самостійно планувати, здійснювати й контролювати свою виробничу діяльність особливо з використанням сучасної обчислювальної та інформаційної техніки; володіння комп'ютерними технологіями, уміння трансферту технологій; знання хоча б однієї іноземної мови; знання новітніх технологій обслуговування клієнтів; володіння методами вирішення багатьох професійних завдань; готовність до вирішення нестандартних ситуацій; уміння діяти в екстремальних ситуаціях; здатність вирішувати різні професійні проблеми; знання й дотримання норм професійної етики; прагнення до неперервного професійного росту, до високої якості кінцевого продукту своєї праці; націленість на кінцевий результат; уміння доводити справу до кінця; готовність "почати все з нуля"; комплекс інтелектуально-прогностичних умінь (аналізувати, узагальнювати, абстрагувати, моделювати, прогнозувати, генерувати ідеї, уяву, бачення суперечностей, проблем, відмовлятися від помилкових ідей, незалежність суджень тощо).

II. Соціально значущі якості:

1. Якості, що визначають ставлення фахівця муніципальної економіки та самоврядування до інших людей (сфера взаємодії між людьми, сфера спілкування): емпатія; автентичність; доброзичливість; щирість; відвертість; ввічливість; товариськість; толерантність; терпимість; надійність; колективізм; уміння працювати як одному, так і в групі, в умовах колективних форм організації праці, тобто уміння бути мобільним і комунікабельним; змагальність і суперництво; здатність до конструктивного вирішення конфліктів; здатність до адаптації, співробітництва; комунікативні вміння й навички, вміння вести переговори; культура поведінки; порядність.

2. Якості, що характеризують позицію фахівця муніципальної економіки та самоврядування в соціумі, його місце в ньому: громадянська зрілість; громадська відповідальність; законослухняність; соціальна активність; соціальна мобільність; здатність бути лідером, лідерські якості; уміння керувати й підкорятися; вміння поставити себе на місце підлеглого; уміння вибіркового стимулювання персоналу; вимогливість до підлеглих; соціальний оптимізм; здатність до захисту своїх прав і свобод; високий рі-

вень загальної освіти, загальної культури; культурно-моральні, вольові якості, орієнтація на загальнолюдські, моральні, культурні цінності; високий рівень ціннісних орієнтацій; розвиток розумових і практичних здібностей.

III. Особистісні якості:

1. Якості, що характеризують ставлення фахівця муніципальної економіки та самоврядування до життя (емоційна сфера): життєрадісність, різнобічність, оптимізм, орієнтація на успіх, захопленість, активність.

2. Якості, що підвищують самооцінку фахівця муніципальної економіки та самоврядування (сфера власного "я"): гідність; цілеспрямованість, чіткість цілей і ціннісних орієнтацій; принциповість; оригінальність; організованість; сміливість; обережність; скромність; здатність до виправданого ризику, ризикованість; незалежність; самостійність; упевненість; уміння презентувати себе; рефлексивність; здібність до саморегуляції, до самоврядування; прагнення до неперервного самопізнання, самовизначення й саморозвитку, самоосвіти; готовність постійно збагачувати свій досвід, оволодівати знаннями, уміннями, навичками; стресостійкість; вміння самостійно приймати рішення, передбачувати їх можливий результат, нести відповідальність за прийняті рішення, результати своєї діяльності.

Список використаної літератури

1. Андреев В.И. Конкурентология: учебный курс для творческого развития конкурентоспособности / В.И. Андреев. – Казань : Центр инновац. технологий, 2004. – 468 с.
2. Виненко В.Г. Конкурентоспособность выпускников как стратегический императив модернизации профессионального образовательного учреждения / В.Г. Виненко, К.В. Савельев. – М. : Изд-во НРПТКЦ "Восход-А", 2005. – 104 с.
3. Журанова Н.А. Формирование конкурентоспособности специалистов в системе среднего профессионального образования (на примере подготовки менеджеров гостинично-туристического сервиса) : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Журанова Наталья Анатольевна. – Самара, 2006. – 247 с.
4. Корнейченко Н.В. Формирование конкурентоспособности специалиста гостиничного сервиса в процессе обучения в колледже : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Корнейченко Наталья Викторовна. – Астрахань, 2008. – 144 с.
5. Мезинов В.Н. Формирование конкурентоспособности будущего учителя в образовательном процессе университета : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.08 / Мезинов Владимир Николаевич. – Елец, 2009. – 317 с.
6. Потапова Е.В. Развитие профессиональной конкурентоспособности студентов туристского вуза в процессе учебно-производственной практики : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Потапова Елена Васильевна. – М., 2007. – 171 с.
7. Романовська О.О. Організаційно-педагогічні умови підготовки конкурентоздатного фахівця в інженерно-педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О.О. Романовська. – Х., 2011. – 22 с.
8. Шилова М.И. Формирование конкурентоспособности выпускника ВУЗа / М.И. Шилова, И.Л. Белых // Вестник ТГПУ. – 2010. – Вып 4.
9. Шуткина Ж.А. Организационно-педагогические условия формирования конкурентоспособности выпускников негосударственного вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шуткина Жанна Александровна. – Нижний Новгород, 2008. – 177 с.
10. Doyle D.P. Business & Public Schools: Observations on the Policy Statement of the Committee of Economic Development / D.P. Doyle, L.M. Levin // Phi Delta Kappan. – 1987. – № 20. – P. 113–118.

11. Education on Trial: Strategies for the Future / Ed. By WJ. Johnston. – San Franc. (Call)., 1985. – 352 p.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2014.

Ильенко О.Л. К вопросу о содержании конкурентоспособности специалиста муниципальной экономики и самоуправления

В статье освещена проблема определения профессионально значимых, социально значимых и личностных качеств специалиста муниципальной экономики и самоуправления, что лежат в содержательной основе его конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособный специалист, качества конкурентоспособного специалиста, специалист муниципальной экономики и самоуправления.

П'енко О. To a question about the content of the competitiveness of the economy and specialist municipal governments

In the article the problem of determining professionally, socially significant and personal qualities of a competitive municipal economy and selfgovernment specialist is covered.

On the basis of the analyses of different scientific approaches concerning various qualities that lie in the ground of his competitiveness the following groups of qualities of a competitive municipal economy and selfgovernment specialist are determined and characterized: I. Professionally significant qualities (polyprofessional qualities: professional skills, professional abilities, professional competence, professional orientation, acmeological orientation, quality of work, professional mobility and flexibility; business qualities: discipline and organization skills, industry, practical skills, critical thinking, creativity, intuition, analytical thinking, ability to solve different professional problems etc.); II. Socially significant qualities (qualities that show the attitude of a municipal economy and selfgovernment specialist to other people: empathy, tolerance, politeness, abilities to cooperation, communicative skills, sincerity, benevolence etc.; qualities that characterize the position of a municipal economy and selfgovernment specialist in the society: civil maturity, civil responsibility, social mobility, abilities to become a leader etc.); III. Personal qualities (qualities that characterize the attitude of a municipal economy and selfgovernment specialist to life: cheerfulness, optimism, success orientation etc.; qualities that increase municipal economy and selfgovernment specialist's self esteem: dignity, clarity of goals and values, originality, independence, confidence, the ability to make decisions independently, to foresee possible results, to bear responsibility for the decisions taken etc.

Key words: competitiveness, competitive specialist, qualities of competitive specialist, municipal economy and selfgovernment specialist.